

2 paskaita

Rašybos ir tarimo santykis. Normalizuotoji ortografija

Skaitant tekstus užsienio kalba, net jeigu tai būtų mirusi kalba, visuomet kyla klausimas, kaip ištarti tai, kas užrašyta. Žinoma, tarimo taisyklingumas mirusių kalbų atveju ne toks svarbus kaip gyvųjų, – mums greičiausiai nereikės su niekuo kalbėtis senąja norvegų–islandų kalba ir neiškils pavojus, jog liksime nesuprasti, jei tarsime nepakankamai taisyklingai. Net ir paskaitose, seminaruose ar konferencijose ne per dažniausiai tenka girdėti senąją norvegų–islandų kalbą – o jeigu ir tenka, paprastai tuo pat metu galime tekstą sekti ir akimis vadovėlyje, pranešėjo padalytoje medžiagoje arba ekrane. Vis dėlto smalsu, kaip senoji norvegų–islandų kalba skambėjo tais laikais, kai ji buvo vartojama (maždaug 700–1350 m.). Be to, natūraliai kyla klausimas, kaip galima tyrinėti garsų pokyčius, vykusius prieš kelis šimtmečius. Ar išvis įmanomas toks mokslas kaip istorinė fonologija? Ar įmanoma žinoti ką nors pakankamai konkretaus apie senosios norvegų–islandų kalbos (ar bet kurios kitos nebevartojamos kalbos) tarimą? Dėl savaime suprantamų priežasčių garso įrašų iš VIII–XIV a. neturime, tad gal ir apie tarimą geriausiu atveju galime tik spėlioti?

Iš tiesų apie senosios islandų kalbos garsus iš tiesų žinome pakankamai daug. Vienas iš svarbiausių mūsų žinių šaltinių – XII a. viduryje parašytas vad. „Pirmasis gramatikos traktatas“ (žr. Ruseckienė 2003: 47–52). Šio traktato autorius labai aiškiai apibūdina daugelio garsų tarimą, kiek tik tai įmanoma, neturint galimybės padaryti garso įrašą.

Be to, egzistuoja daugiau mažiau patikimų metodų rekonstruoti mirusių kalbų tarimą. Svarbiausi – filologinis metodas, lyginamasis istorinis metodas ir vidinės rekonstrukcijos metodas (žr. Palionis 1999: 267f).

Šiuolaikiniuose senosios norvegų–islandų literatūros kurinių leidimuose paprastai vartojama vadinamoji *normalizuotoji ortografija*. Ją naudosime ir šioje mokomojoje priemonėje. Tačiau nepamirškite, kad viduramžiais vieningų, visuotintai pripažintų rašybos taisyklių nebuvo („Pirmojo gramatikos traktato“ autoriaus siūlyta abėcėlė irgi prigijo tik iš dalies). Taigi skaitydami rankraščių faksimilės ar faksimilinius leidinius susidurtumėte su daug chaotiškesniu vaizdu nei skaitydami normalizuotą ortografija parengtus leidinius. Net ir šiuolaikiniuose leidimuose, kur naudojama normalizuotoji ortografija, skirtingi leidėjai ir redaktoriai kartais laikosi ne visai vienodų normalizacijos principų. Šiame vadovėlyje visi tekstai, kad ir iš kokio leidinio būtų cituojama, normalizuoti laikantis vieningų principų, pirmiausia atsižvelgiant į tokius žodynus kaip *A Concise Dictionary of Old Icelandic* (sud. Geir Tómasson Zoëga) bei *Norrøn ordbok* (sud. Leiv Heggstad, Finn Hødnebo ir Erik Simensen), kuriuos ir rekomenduojame savo skaitytojams. Sykiu paaiškiname, kad dėl šios priežasties akylas skaitytojas, palyginęs čia pateikiamus tekstus su literatūros sąraše nurodytais leidiniais, gali pastebėti didesnių ar mažesnių neatitikimų.

Tarimo taisyklės

Žinoma, neturint garso įrašų, neįmanoma būti tikram, kaip tiksliai skambėjo senoji norvegų–islandų kalba pačių VIII–XIV a. skandinavų lūpose. Ypač mažai galime pasakyti apie sakinių melodiją (intonaciją). Tačiau apie fonologinę senosios norvegų–islandų kalbos sistemą, kaip minėta, turime pakankamai patikimų žinių. Praktiniams tikslams – senųjų skandinavų tekstų skaitymui – pravartu laikytis šių rekonstruoto tarimo taisyklių.

1) Balsių tarimas:

- a) balsiai būna ilgieji ir trumpieji. Normalizuotoje ortografijoje balsio ilgumą žymi akūto ženklas (t. y., šis ženklas rodo ne kirčio vietą, o balsio ilgumą), išskyrus balsį / æ: /, kuris visada tariamas ilgas, nepaisant to, kad ilgumo ženklas ant raidės < æ > paprastai nededamas;
- b) trumpieji balsiai, žymimi raidėmis < a >, < i >, < o > ir < u >, tariami taip pat, kaip ir lietuvių kalboje;
- c) raide < e > žymimas balsis tariamas kaip atitinkamas balsis žodyje *metras*, t. y., labiau kaip trumpas lietuviško balsio < é > atitikmuo negu kad trumpas lietuviškas < e >;
- d) raidėmis < y > ir < ø > žymimi balsiai tariami kaip atitinkami norvegų kalbos balsiai (panašiai kaip vokiečių kalbos balsiai, žymimi < ü > ir < ö >);
- e) raide < ø > užrašomas balsis tariamas [ɔ], plg. anglų k. *Tom* [tɒm];
- f) raide < á > užrašomas balsis tariamas kaip ilgas [ɔ:];
- g) raide < æ > žymimas balsis tariamas atvirai, panašiai kaip lietuviškas < e > žodyje *ledas*, o raide < é > žymimas balsis yra uždaresnis – panašiai kaip lietuviškas ilgas < é >.

2) Dvibalsių tarimas:

- a) dvibalsis < ei > tariamas taip pat, kaip ir atitinkamas lietuvių kalbos dvibalsis;
- b) dvibalsis < au > tariamas [ɔu];
- c) dvibalsis < ey > tariamas [øy].

3) Priebalsių tarimas:

- a) kai kurie (bet ne visi) priebalsiai irgi gali būti ir ilgieji, ir trumpieji. Ilgieji priebalsiai užrašomi geminatomis, pvz., < mm >, < rr >, < ss >;
- b) daugeliu atveju priebalsiai tariami taip pat, kaip ir atitinkami lietuvių kalbos priebalsiai;
- c) < f > žodžių pradžioje bei duslioje aplinkoje ir tariamas kaip [f], o žodžių viduryje ar gale skardžioje aplinkoje tariamas kaip lietuviškas [v], t. y. suskardėja. Ilgasis (geminata užrašomas) < ff > visada tariamas dusliai;
- d) < g > žodžių pradžioje bei junginyje < ng > tariamas kaip lietuviškas [g], o žodžių viduryje bei gale tariamas friktyvinis garsas [ɣ] (labai panašiai kaip < h > žodyje *herbas*); duslioje aplinkoje įvyksta asimiliacija ir vietoj [ɣ] girdimas duslusis friktyvinis garsas [x] (panašiai, kaip < ch > žodyje *chaltas* arba kaip vokiečių k. žodžiuose *nacht*, *achtung*);
- e) < h > tariamas kaip anglų ar skandinavų k. < h >, t. y. gana panašiai kaip duslusis priebalsis, kurį lietuvių kalboje užrašome dviem raidėmis < ch >; fonetinėje transkripcijoje vartosime simbolį [h], tačiau stenkitės jį ištartį dusliau negu lietuvišką garsą, žymimą raide < h >;
- f) < n > tarimas visiškai atitinka lietuvių kalbos tarimo taisyklę, t. y., dažniausiai tariame liežuvio priešakinį [n], išskyrus junginius < ng > ir < nk >, kur tariame [ŋ], plg. lietuviškus žodžius *bangos*, *rankos*;

- g) < v > tariamas kaip biliabialinis (abilūpis) garsas [w], plg. anglų kalbos žodžius *win*, *water*;
- h) < þ > tariamas kaip < th > anglų kalbos žodyje *thin*, t. y. dusliai;
- i) < ð > tariamas kaip < th > anglų kalbos žodyje *father*, t. y. skardžiai;
- j) raidė < x > vartojama garsų junginiui [ks] užrašyti;
- k) raidė < z > kartais vartojama garsų junginiui [ts] užrašyti, t. y., atitinka lietuvišką < c >.

Svarbi pastaba. Senoji norvegų–islandų kalba gyvavo gana ilgą laiką, daugiau kaip šešis šimtmečius. Per tą laiką tarimas, reikia manyti, vystėsi ir kito. Čia aprašytos tarimo taisyklės atspindi vadinamąją *klasikinę* senąją norvegų–islandų kalbą, t. y. maždaug tokią, kokia ji skambėjo XIII a. viduryje. Vis dėlto praktiniais sumetimais tas pačias tarimo taisykles vartosime skaitydami visus tekstus, parašytus senąja norvegų–islandų kalba, net jeigu tie tekstai ir užrašyti, tarkime, XII ar XIV a.

Klausimai ir užduotys

- Kokiais metodais galima rekonstruoti mirusių kalbų tarimą?
- Kas yra minimaliųjų porų metodas ir kuo jis panašus į pirmojo gramatiko metodą?
- Garsiai perskaitykite šį tekstą. Čia lygia greta pateikiamas tekstas normalizuotąja ortografija, fonologinė transkripcija ir vertimas į lietuvių kalbą. Su žodynu kol kas galite nedirbti ir originalo teksto patys į lietuvių kalbą neversti. Šiame etape svarbiausia, kad išmoktumėte garsiai perskaityti tai, kas užrašyta.

Frá því, er kristni kom til Íslands	frɔ: þwi: er kristni kom til i:slants	Kaip Islandijoje buvo įvesta krikščionybė
Ólafur rex Tryggva sonur, Ólafur sonar, Haraldur sonar ins hárfagra, kom kristni í Norveg ok á Ísland.	o:lavr reks tryg:wa sonur o:lafur sonar haraltr sonar ins hɔ:rfaɣra kom kristni i: norweɣ ok ɔ: i:slant	Karalius Olavas, Triugvio sūnus, Olavo vaikaitis, Haraldo Gražiaplaukio provaikaitis, įvedė krikščionybę Norvegijoje ir Islandijoje.
Hann sendi hingat til lands prest, þann er hét Þangbrandr ok hér kendi mǫnnum kristni ok skírði þá alla, er við trú tóku.	han: sendi hingat til lants prest þan: er he:t þangbrandr ok he:r kendi mɔn:um kristni ok ski:rði þɔ: al:a er við tru: to:ku	Jis atsiuntė čion, į šį kraštą, kunigą, kuris buvo vardu Tangbrandas, ir skelbė čia žmonėms krikščionybę, ir krikštijo visus tuos, kas priėmė tikėjimą.
En Hallr á Síðu, Þorsteins sonur, lét skírask snemhendis ok Hjalti, Skeggja sonur, ór Þjórsárdali ok Gizurr inn hvíti, Teits sonur, Ketilbjarnar sonar frá Mosfelli, ok margir höfðingjar aðrir.	en hal:r ɔ: si:ðu þorsteins sonur le:t ski:rask snemhendis ok hjalti skeg:ja sonur o:r þjo:rsɔ:rdali ok gitsur: in: hwi:ti teits sonur ketilbjarnar sonar frɔ: mosfel:i ok marɣir hɔvðingjar aðrir	Halas iš Pakraščio, Torsteino sūnus, leidosi pakrikštijamas anksti, ir Hjaltis Skegio sūnus iš Jaučiupės slėnio, ir Gicuras Baltasis, Teito sūnus, Ketilbjorno vaikaitis, iš Samanų kalno, ir daug kitų hovdingų.
En þeir vǫru þó fleiri, er í gegn mæltu ok neittu.	en þeir wɔ:ru þo: fleiri er i: geɣn mæ:ltu ok neit:u	Tačiau daugiau buvo tokių, kurie prieštaravo ir nesutiko.

<p>En þá er hann hafði hér verit einn vetr eða tvá, þá fór hann á braut ok hafði vegit hér tvá menn eða þrjá, þá er hann hqfðu nítt.</p>	<p>en þo: er han: havði he:r werit ein: vetr eða tva: þo: fo:r han: o: brout ok havði weyit he:r tva: men: eða þrjo: þo: er han: hqvðu ni:t:</p>	<p>O išbuves čia žiemą ar dvi, jis išvyko [iš šalies] ir buvo užmušęs čia du ar tris žmones, kurie buvo jį išjuokę.</p>
<p>En hann sagði konunginum Ólafi, er hann kom austr, allt þat er hér hafði yfir hann gengit, ok lét þrvænt, at hér myndi kristni enn takask.</p>	<p>en han: sayði konunginum o:lavi er han: kom oustr al:t þat er he:r havði yvir han: gengit ok le:t þrvæ:nt at he:r myndi kristni en: takask</p>	<p>Ir jis apsakė konungui Olavui, kai atvyko į rytus [į Norvegiją], visa tai, kas jam buvo nutikę, ir sakė nesant vilties, jog čia būtų priimta krikščionybė.</p>
<p>En hann varð við þat reiðr mjok ok ætlaði at láta meiða eða drepa ossa landa fyrir, þá er þar váru austr.</p>	<p>en han: varð við þat reiðr mjok ok æ:tlaði at lo:ta meiða eða drepa os:a landa fyrir þo: er þar va:ru oustr</p>	<p>O jis [Olavas] labai dėl to supyko ir ketino įsakyti sužaloti arba nužudyti mūsų kraštiečius, kurie buvo ten, rytuose [Norvegijoje].</p>
<p>En þat sumar it sama kómu útan heðan þeir Gizurr ok Hjalti ok þágu þá undan við konunginn ok hétu honum umsýslu sinni til á nýjaleik at hér yrði enn við kristninni tekit, ok létu sér eigi annars ván, en þar myndi hlýða.</p>	<p>en þat sumar it sama ko:mu u:tan heðan þeir gitsur ok hjalti ok þo:gu þo: undan við konungin: ok he:tu honum umsy:slu sin:i til o: ny:jaleik at he:r yrði en: við kristnin:i tekit ok le:tu se:r eiði an:ars va:n en þar myndi hly:ða</p>	<p>Bet tą pat vasarą iš už jūros, iš čia, atvyko Gicuras ir Hjaltis, ir išlaisvino juos iš konungo, ir prižadėjo jam iš naujo dėsią pastangas, kad čia būtų vėl priimta krikščionybė, ir sakėsi nelaukią nieko kito, kaip kad tai turėsią pavykti.</p>
<p>En it næsta sumar eptir fóru þeir austan ok prestr, sá er þormóðr hét, ok kómu þá í Vestmannaeyjar, er tíu vikur váru af sumri, ok hafði allt farizk vel at.</p>	<p>en it næ:sta sumar eptir fo:ru þeir oustan ok prestr so: er þormo:ðr he:t ok ko:mu þo: i: west man:a oýjar er ti:u vikur va:ru av sumri ok havði al:t faritsk wel at</p>	<p>O kitą vasarą jie išvyko iš rytų, ir kunigas, kuris buvo vardu Tormodas, ir atvyko tada į Vakariečių salas, kai buvo [praėję] dešimt savačių vasaros, ir viskas gerai klostosi.</p>
<p>Svá kvað Teitr þann segja, er sjalfr var þar.</p>	<p>swa: kwað teitr þan: seyja er sjalvr war þar</p>	<p>Taip sakė Teitas pasakojus tą, kuris patsai ten buvo.</p>
<p>Þá var þat mælt it næsta sumar áðr í lqgum, at menn skyldi svá koma til alþingis, er tíu vikur væri af sumri; en þangat til kómu viku fyrr. En þeir fóru þegar inn til meginlands ok síðan til alþingis ok gátu at Hjalta, at hann var eptir í Laugardali með tolfta mann, af því at hann hafði áðr sekr orðit fjorbaugsmaðr it næsta sumar á alþingi of goðgá.</p>	<p>þo: war þat mæ:lt it næ:sta sumar o:ðr i: lo:gum at men: skyldi swa: koma til alþingis er ti:u vikur væ:ri av sumri en þangat til ko:mu wiku fyr: en þeir fo:ru þegar in: til meyinlants ok si:ðan til alþingis og go:tu at hjalta at han: war eptir i: louyardali með tolfta man: av því at han: havði o:ðr sekr orðit fjorbovxmaðr it næ:sta sumar o: alþingi ov goðgo:</p>	<p>Vasarą prieš tai įstatymuose buvo paskelbta, jog žmonės turį atvykti į Altingą, kai bus praėję dešimt savačių vasaros, o iki tol rinkdavosi savaite anksčiau. Tad jie iškart nukako į pagrindinę žemę, o paskui – į Altingą, ir susitarė su Hjalčiu [jtikino Hjaltį], kad jis pasilikty Maudyklių slėnyje su 11 vyrų, mat jis ankstesnę vasarą Altinge buvo nubaustas lengvesniąja tremtimi už piktžodžiavimą prieš dievus.</p>

<p>En þat var til þess haft, at hann kvað at lögbergi kviðling þenna:</p>	<p>en þat war til þes: haft at han: kwað at løyberyi kwiðling þen:a</p>	<p>O taip atsitiko dėl to, kad jis prie Įstatymų uolos pasakė tokį posmelį:</p>
<p><i>Vil-k eigi goð geyja, grey þykki mér Freyja.</i></p>	<p>wilk eiþi goð gøyja grøy þyk:i me:r frøyja</p>	<p><i>Dievų aplot nenoriu – Kale man Frėja rodos.</i></p>
<p>En þeir Gizurr fóru, unz þeir kómu í stað þann í hjá Qlfussvatni, er kallaðr er Vellankatla, ok gørðu orð þaðan til þings, at á mót þeim skyldi koma allir fulltingsmenn þeirra, af því at þeir höfðu spurt, at andskotar þeirra vildi verja þeim vígi þingvöllinn.</p>	<p>en þeir gitsur fo:ru unts þeir ko:mu i: stað þan: i: hjo: olvus:watni er kal:aðr er wel:ankatla ok gørðu orð þaðan til þingks at o: mo:t þeim skyldi koma al:ir ful:tingksmen: þeir:a av þwi: at þeir hövðu spurt at antskotar þeir:a wildi werja þeim wi:þi þingwol:in:</p>	<p>O Gicuras su bendražygiais keliavo, kol atkako į tą vietą netolimais Olfosvatno ežero, kuri yra vadinama Velankatla (Verdantis Katilas), ir iš ten pasiuntė žinią į tingą, kad jų link atvyktų visi jų šalininkai, mat jie sužinojo, kad jų priešai ketino mūšiu ginti nuo jų tingo lauką.</p>
<p>En fyrr en þeir fóri þaðan, þá kom þar ríðandi Hjalti ok þeir er eptir váru með honum.</p>	<p>en fyr: en þeir fø:ri þaðan þo: kom þar ri:ðandi hjalti ok þeir er eptir wø:ru með honum</p>	<p>Prieš jiems iš ten išvykstant, ten atjojo Hjaltis ir tie, kas buvo su juo pasilikę.</p>
<p>En síðan riðu þeir á þingit, ok kómu áðr á mót þeim frændr þeirra ok vinir, sem þeir höfðu æst.</p>	<p>en si:ðan riðu þeir o: þingit ok ko:mu o:ðr o: mo:t þeim fræ:ndr þeir:a ok winir sem þeir hövðu æ:st</p>	<p>Paskui jie nujojo į tingą, o prieš tai juos pasitiko jų giminaičiai ir draugai, kaip jie buvo prašę.</p>
<p>En inir heiðnu menn hurfu saman með alvæpni ok hafði svá nær, at þeir myndi berjask, at eigi of sá á milli.</p>	<p>en inir heiðnu men: hurvu saman með alwæ:pni ok havði swø: næ:r at þeir myndi berjask at eiþi ov so: o: mil:i</p>	<p>O pagonys susirinko pilnai apsiginklavę [paž.: su pilna ginkluote], ir taip nedaug tetrūko, kad jie būtų stoję į kovą, jog sunku buvo nuspėti, kuo visa tai baigsis.</p>
<p>En annan dag eptir gengu þeir Gizurr ok Hjalti til lögbergis ok báru þar upp erindi sín.</p>	<p>en an:an day eptir gengu þeir gitsur ok hjalti til løyberyis ok bø:ru þar up: erindi si:n</p>	<p>Antrą dieną po to Gicuras ir Hjaltis nuėjo prie Įstatymų uolos ir ten paskelbė savo reikalą.</p>
<p>En svá er sagt at þat bæri frá, hvé vel þeir mæltu. En þat gørðisk af því at þar nefndi annarr maðr at oðrum vátta, ok soğðusk hvárir ór lögum við aðra, inir kristnu menn ok inir heiðnu, ok gengu síðan frá lögbergi.</p>	<p>en swø: er saxt at þat bæ:ri frø: hwe: wel þeir mæ:ltu en þat gørðisk av þwi: at þar nevndi an:ar: maðr at oðrum wø:t:a ok soğðusk hwø:rir o:r løyum við aðra inir kristnu men: ok inir heiðnu ok gengu si:ðan frø: løyberyi</p>	<p>Ir sakoma, kad buvo stebėtina, kaip gerai jie kalbėjo. Ir dėl to nutiko taip, kad ten kalbėjo vienas žmogus kitiems liudijant, ir jie atsižadėjo vieni kitų įstatymų – krikščionys ir pagonys, ir vėliau nuėjo nuo Įstatymų uolos.</p>

<p>Þá báðu inir kristnu menn Hall á Síðu, at hann skyldi lög þeirra upp segja, þau er kristninni skyldi fylgja.</p>	<p>þɔ: bɔ:ðu inir kristnu men: hal: ɔ: si:ðu at han: skyldi lɔɣ þeir:a up: seyja þɔu er kristnin:i skyldi fylɣja</p>	<p>Tada krikščionys paprašė Halą iš Pakraščio, kad šis paskelbtų jų įstatymus, kurie turėsią eiti drauge su krikščionybe.</p>
<p>En hann leystisk því undan við þá, at hann keypti at Þorgeiri lögsgumanni at hann skyldi upp segja, en hann var enn þá heiðinn.</p>	<p>en han: lɔystisk þvi: undan við þɔ: at han: kɔypti at þorgeiri lɔɣsɔɣuman:i at han: skyldi up: seyja en han: war en: þɔ: heiðin:</p>	<p>Bet jis atsilaisvino nuo to sumokėdamas Torgeirui įstatymų skelbėjui, kad šisai paskelbtų, o jis tada dar buvo pagonis.</p>
<p>En síðan er menn kómu í búðir, þá lagðisk hann niðr, Þorgeirr, ok breiddi feld sinn á sik ok hvíldi þann dag allan ok nóttina eptir ok kvað ekki orð.</p>	<p>en si:ðan er men: kɔ:mu i: bu:ðir þɔ: layðisk han: niðr þorgeir: ok breid:i feld sinn ɔ: sik ok hwi:ldi þan: day al:an ok no:t:ina eptir ok kwað ek:i orð</p>	<p>Paskui, kai žmonės suėjo į palapines, jis, Torgeiras, atsigulė žemyn ir išskleidė savo apsiaustą ant savęs ir gulėjo visą tą dieną ir kitą naktį ir nepratarė nė žodžio. O kitą rytą jis atsisėdo ir paskelbė žinią, kad žmonės tegu einą prie įstatymų uolos.</p>
<p>En of morguninn eptir settisk hann upp ok gørði orð, at menn skyldi ganga til lögbergis.</p>	<p>en ov moryunin: eptir set:isk han: up: ok gørði orð at men: skyldi ganga til lɔɣbergis</p>	<p>Jis papasakojo apie tai, kaip konungai iš Norvegijos ir iš Danijos ilgą laiką nesutarė ir kovojo tarpusavyje, kol kraštiečiai nesudarė taikos tarp jų, nors šie ir nenorėjo.</p>
<p>En þá hóf hann tǫlu sína upp, er menn kómu þar, ok sagði at honum þótti þá komit hag manna í ónýtt efni, ef menn skyldi eigi hafa allir lög ein á landi hér, ok taldi fyr mǫnnum á marga vega, at þat skyldi eigi láta verða, ok sagði at þat myndi at því ósætti verða, er vísa ván var, at þær barsmíðir gørðisk á milli manna, er landit eyddisk af.</p>	<p>en þɔ: hɔ:v han: tɔlu si:na up: er men: kɔ:mu þar ok sayði at honum þɔ:t:i þɔ: komit hay man:a i: o:ny:t: evni ev men: skyldi eiɣi hava al:ir lɔɣ ein ɔ: landi he:r ok taldi fyr mɔn:um ɔ: marya weɣa at þat skyldi eiɣi lɔ:ta verða ok sayði at þat myndi at þvi: o:sæ:t:i werða er wi:sa wɔ:n war at þæ:r barsmi:ðir gørðisk ɔ: mil:i man:a er landit øyd:isk av</p>	<p>Ir tada jis pradėjo savo kalbą, kai žmonės ten suėjo, ir pasakė, kad jo manymu žmonių reikalai bus atsidūrę nenaudingoje padėtyje, jei žmonės neturės visi vienu [t. y., bendrų] įstatymų čia, šalyje, ir įvairiais būdais žmonėms kalbėjo, kad neleistų tam įvykti, ir sakė, jog dėl šio nesutarimo įvyktų tai, dėl ko nereikia abejoti, kad tarp žmonių iškiltų tokios kautynės, nuo kurių ištuštėtų kraštas.</p>
<p>Hann sagði frá því, at konungar ór Norvegi ok ór Danmǫrku hǫfðu haft ófrið ok orrostur á milli sín langa tíð, til þess unz landsmenn gørðu frið á milli þeirra, þótt þeir vildi eigi. En þat ráð gørðisk svá, at af stundu sendusk þeir gersemar á milli, enda helt friðr sá, meðan þeir lifðu.</p>	<p>han sayði frɔ: þvi: at konungar o:r norweɣi ok o:r danmɔrku hɔvðu haft o:frið ok or:ostur ɔ: mil:i si:n langa ti:ð til þes: unts lantsmen: gørðu frið ɔ: mil:i þeir:a þɔ:t: þeir wildi eiɣi en þat rɔ:ð gørðisk swɔ: at av stundu sendusk þeir gersemar ɔ: mil:i enda helt friðr sɔ: meðan þeir livðu</p>	<p>Jis papasakojo apie tai, kaip konungai iš Norvegijos ir iš Danijos ilgą laiką nesutarė ir kovojo tarpusavyje, kol kraštiečiai nesudarė taikos tarp jų, nors šie ir nenorėjo. O tas sprendimas buvo įgyvendintas taip, kad netrukus nusiuntė jie vieni kitiems brangenybių tarpusavyje, ir išties laikėsi tas susitaikymas, kol jie buvo gyvi.</p>

„En nú þykkir mér þat ráð,“ kvað hann, „at vér látim ok eigi þá ráða, er mest vilja í gegn gangask, ok miðlum svá mál á milli þeirra, at hvárir-tveggju hafi nakkvat síns máls, ok hǫfum allir ein lǫg ok einn sið.“

en nu: þyk:ir me:r þat rɑ:ð
kvað han: at we:r lɑ:tim ok eiγi
þɑ: rɑ:ða er mest vilja i: geγn
gangask ok miðlum swɑ: mɑ:l ɔ:
mil:i þeir:a at hwo:rir tweg:ju
havi nak:wat si:ns mɑ:ls ok
hɔvum al:ir ein lɔγ ok ein: sið

„Ir dabar man regisi, kad geriausia būtų, – pasakė jisai, – kad mes neleistume spręsti tiems, kas labiausia nori susipriešinti, tačiau tarpininkaukime taip tarp jų reikalą, kad ir vieni, ir kiti kažkiek turėtų savo balso, ir turėkime visi vienus įstatymus ir vieną taisyklę.“

Þat mun verða satt, er vér slítum í sundr lǫgin, at vér munum slíta ok friðinn.“

þat mun werða sat: er we:r
sli:tum i: sundr lɔγin at we:r
munum sli:ta ok friðin:

Taps teisinga, kai mes išdraskysim įstatymus, kad mes išdraskysim ir taiką.“

En hann lauk svá máli sínu, at hvárir-tveggju játtu því, at allir skyldi ein lǫg hafa, þau sem hann réði upp at segja.

en han: lɑuk swɑ: mɑ:li si:nu at
hwo:rir tweg:ju jɑ:t:u þvi: at
al:ir skyldi ein lɔγ hava þɑu sem
han: re:ði up: at seγja

Ir jis taip užbaigė savo kalbą, kad ir vieni, ir kiti pritarė tam, kad visiems derą vienus įstatymus turėti, kuriuos jis paskelbsiąs.

Þá var þat mælt í lǫgum, at allir menn skyldi kristnir vera ok skírn taka, þeir er áðr váru óskírðir á landi hér.

þɑ: var þat mæ:lt i: lɔγum at
al:ir men: skyldi kristnir wera
ok ski:rn taka þeir er ɑ:ðr wɑ:ru
ɑ:ski:rðir ɔ: landi he:r

Tada įstatymuose buvo pasakyta, kad visi žmonės turi būti krikščionys ir priimti krikštą, tie, kurie anksčiau buvo nekrikštyti čia, šalyje.

En of barna útburð skyldu standa in fornu lǫg ok of hrossakjǫts át.

en ov barna u:tburð skyldu
standa in fornu lɔγ ok ov
hros:akjɔts ɑ:t

O dėl vaikų išnešimo turėjo tebegalioji senieji įstatymai, ir dėl arklienos valgymo.

Skyldu menn blóta á laun, ef vildu, en varða fjǫrbauǫsgarðr, ef váttum of kvæmi við.

skyldu men: blo:ta ɔ: lɑun ev
wilde en warða fjɔrbɑuɔxgarðr
ev wɑ:t:um ov kwæ:mi við

Žmonės galėjo aukoti slapčiomis, jei norėjo, tačiau turėjo būti baudžiama tremtimi, jei liudininkai pamatytų.

En síðarr fám vetrum var sú heiðni af numin sem ǫnnur.

en si:ðar: fɑ:m wetrum war su:
heiðni av numin sem ɔ:n:ur

Tačiau už kelių žiemų buvo ši pagonybė atšaukta kaip ir kitokia.

Þenna atburð sagði Teitr oss, at því, er kristni kom á Ísland.

þen:a atburð saγði teitr os: at
þvi: er kristni kom ɔ: i:sland

Šį įvykį apsakė mums Teitas apie tai, kaip krikščionybė buvo įvesta Islandijoje.

En Ólafr Tryggva sonr fell it sama sumar at sǫgu Sæmundar prests.

en o:lavr tryg:wa sonr fel: it
sama sumar at sɔγu sæ:mundar
prests

Olavas Triugvasonas krito tą pat vasarą pagal kunigo Semundo pasakojimą.

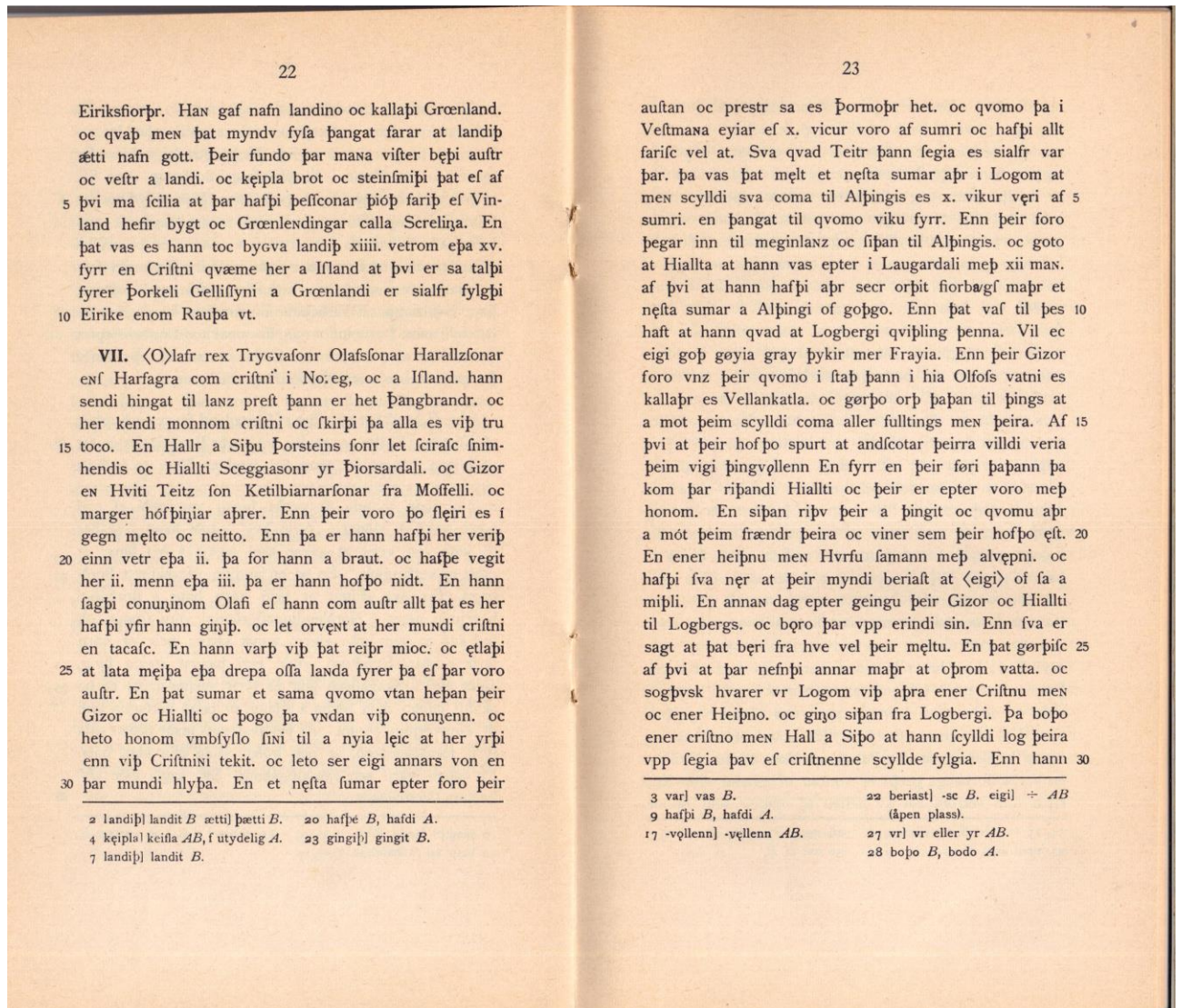
Þá barðisk hann við Svein Haralds son danakonung ok Ólaf inn sǫnska, Eiríks son at Uppsǫlum sviakonungs, ok Eirík, er síðan var jarl at Norvegi, Hákonar son.

þɑ: barðisk han: við svein
haralts son dana konung ok
o:lav in: sɔ:n ska eiri:ks son at
up:sɔlum swi:a konuŋks ok
eiri:k er si:ðan war jarl at
norweγi hɑ:konar son

Tada jis kovėsi su Sveinu Haraldo sūnumi, Danų konungu, ir Olavu Švediškiu, Švedų konungo Eiriko iš Upsalio sūnumi, bei Eiriku, kuris vėliau buvo Norvegijos jarlu, Hakono sūnumi.

<p>Þat var hundrað ok þrimr tigum vetra eptir dráp Eadmundar, en þúsund eptir burð Krists at alpýðu tali.</p>	<p>þat war hundrað ok þrimr tiyum wetra eptir drǫ:p eadmundar en þu:sund eptir burð krists at alþy:ðu tali</p>	<p>Tai buvo šimtas ir trys dešimtys žiemų po Eadmundo nužudymo, ir tūkstantis – nuo Kristaus gimimo pagal visuotinį skaičiavimą.</p>
---	--	--

- Dabar palyginkite, kaip atrodo tas pats tekstas, užrašytas normalizuotąja ortografija, ir kaip – faksimiliniame leidime (t. y., tokiame, kur tiksliai perteikiama rankraščio rašyba).

22

Eiriksfiórþr. Han gaf nafn landino oc kallaði Grœnland.
oc qvaþ men þat myndv fyfa þangat farar at landiþ
ætti nafn gott. Þeir fundu þar mana vifter þeþi aufr
oc veft a landi. oc keþpla brot oc steinsmiþi þat ef af
5 þvi ma scilia at þar hafþi þessconar þioþ fariþ ef Vin-
land hefir bygt oc Grœnlendingar calla Screlina. En
þat vas es hann toc bygva landiþ xiiii. vetrom eþa xv.
fyrr en Cristni qvæme her a Ifland at þvi er sa talþi
fyrer Þorkeli Gelliffyni a Grœnlandi er sialfr fylgþi
10 Eirike enom Rauþa vt.

VII. <O>lafr rex Trygvafonr Olafsonar Harallzfonar
enþ Harfagra com cristni i No:eg, oc a Ifland. hann
sendi hingat til lanþ prest þann er het þangbrandr. oc
her kendi monnom cristni oc skirþi þa alla es viþ tru
15 toco. En Hallr a Siþu Þorsteins fonr let scirafc snim-
hendis oc Hiallti Sceggiasonr yr Þiorsardali. oc Gizor
en Hviti Teitz son Ketilbiarnarfonar fra Mosselli. oc
marger hófþingar aþrer. Enn þeir voro þo fleiri es i
gegn meþto oc neitto. Enn þa er hann hafþi her verþ
20 einn vetr eþa ii. þa for hann a braut. oc hafþe vegit
her ii. menn eþa iii. þa er hann hófþo nidt. En hann
sagþi conuþinom Olafi ef hann com aufr allt þat es her
hafþi yfir hann giuþ. oc let orvænt at her mundi cristni
en tacasc. En hann varþ viþ þat reiþr mioc. oc eþlaþi
25 at lata meþþa eþa drepa olla landa fyrer þa ef þar voro
aufr. En þat sumar et sama qvomo vtan heþan þeir
Gizor oc Hiallti oc þogo þa vndan viþ conuþenn. oc
heto honom vmbfýlo fini til a nyia leic at her yrþi
enn viþ Cristnini tekit. oc leto ser eigi annars von en
30 þar mundi hlyþa. En et neþta sumar epter foro þeir

2 landiþ| landit B ætti| þætti B. 20 hafþe B, hafdi A.
4 keþpla| keifla AB, f utydelig A. 23 giuþi| giugit B.
7 landiþ| landit B.

23

auftan oc prestr sa es Þormoþr het. oc qvomo þa i
Vestmana eyiar ef x. vicur voro af sumri oc hafþi allt
farisc vel at. Sva qvad Teitr þann segia es sialfr var
þar. þa vas þat meþ et neþta sumar aþr i Logom at
men scylldi sva coma til Alþingis es x. vikur væri af 5
sumri. en þangat til qvomo viku fyrr. Enn þeir foro
þegar inn til meginlanþ oc siþan til Alþingis. oc goto
at Hiallta at hann vas epter i Laugardali meþ xii man.
af þvi at hann hafþi aþr secr orþit fiorþægf maþr et
neþta sumar a Alþingi of goþgo. Enn þat vas til þes 10
haft at hann qvad at Logbergi qviþling þenna. Vil ec
eigi goþ gøvia gray þykir mer Frayia. Enn þeir Gizor
foro vnz þeir qvomo i staþ þann i hia Olfofs vatni es
kallaþr es Vellankatla. oc gøþo orþ þaþan til þings at
a mot þeim scylldi coma aller fulltings men þeira. Af 15
þvi at þeir hófþo spurt at andscotar þeirra villdi veria
þeim vigi þingvøllenn En fyrr en þeir færi þaþann þa
kom þar riþandi Hiallti oc þeir er epter voro meþ
honom. En siþan riþv þeir a þingit oc qvomu aþr
a mót þeim frændr þeira oc viner sem þeir hófþo eft. 20
En ener heiþnu men Hvrðu samann meþ alvæpni. oc
hafþi sva nêr at þeir myndi beriaft at <eigi> of sa a
miþli. En annan dag epter geingu þeir Gizor oc Hiallti
til Logbergs. oc boro þar vpp erindi sin. Enn sva er
sagt at þat bæri fra hve vel þeir meþtu. En þat gøþisc 25
af þvi at þar nefnþi annar maþr at oprom vatta. oc
sogþvsk hvarer vr Logom viþ aþra ener Cristnu men
oc ener Heiþno. oc giuþ siþan fra Logbergi. þa boþo
ener cristno men Hall a Siþu at hann scylldi log þeira
vpp segia þav ef cristnenne scyllde fylgia. Enn hann 30

3 var| vas B. 22 beriaft| -sc B. eigi| ÷ AB
9 hafþi B, hafdi A. (åpen plass).
17 -vøllenn| -vøllenn AB. 27 vr| vr eller yr AB.
28 boþo B, bodo A.

leyfisc þvi vndan við þa at hann caypti at Þorgeiri Logfogo masi at hann scylldi vpp segia. en hann vas enn þa heiþinn. En siþan es men qvomo i byrþ þa lagþisc hann niþr Þorgeir. oc bræiddi felld sinn a sic. 5 oc hvilþi þann dag allann oc nottena epter oc qvad ecke orþ. En of morgonen epter settisc hann vpp oc gærþi orþ at men scylldi ganga til Logbergis. Enn þa hof hann tolo sina vpp ef men qvomo þar. oc sagþi at honom þotti þa comit hag mana i qnytt efni ef men 10 scylldi eigi hafa aller log ein a landi her. oc talþi fyrer monom a marga vega at þat scylldi eigi láta verþa. Oc fagþi at þat mundi at þvi ofætti verþa ef vífa von vas at þer barfmiþer gærþisc a miþli manna ef landeþ eyddisc af. Han sagþi fra þvi at conuþar vr 15 Norvegi oc vr Danmorco hofþo haft ofriþ oc orostor a miþli sin laþa tiþ til þes vnz laxmen gærþo friþ a miþli þeira þott þeir villdi eigi. Enn þat ráþ gærþisc sva at af stundu sendusc þeir gersemar a miþli. enda hellt friþr sa meþann þeir lifþv. En nv þykkur mer þat ráþ 20 qvaþ hann at ver latem oc eigi þa raþa er meft vilia i gegn gangafc. oc miþlom sva mól a miþli þeira at hverer tvegio haþi nacqvot sins máls. oc hoþom aller ein Log oc ein siþ. Þat mon verþa satt ef ver slitom i sundr Logen at ver monom flita oc friþex. En hann 25 lauc sva mali sino at hvarer tveggio iotto þvi at aller scylldi ein Log haþa þav sem hann reþi upp at segia. Þa vas þat meþt i logom at aller men scylldi Criþner vefa oc scirn taca þeir er aþr voro ofcirþer a landi her. En of barna vtburþ scylldo standa en forno log oc op hroffakiotz át. Scylldo menþ blota a lavn ef villdo. 30 en varþa fiorbaugs garþi ef vottom of qvæmi við. Enn siþar fom vetrom var sv heiþni af numen sem onnor.

14, 15 vr (bis) B, vr eller yr A. 26 segia B, seigia A.
23 mon) mun B. 30 ov) of B.

Þena atburþ fagþi Teitr off at þvi er criþni com a Ifland. En Olavþr Trygvafon fell et sama svmar at sogo Sæmundar preftz. þa barþisc hann við Svein Harallz fon. Dana conung. oc Olav en Sonfca Eiricsson at Vpfolum Svía conuþs oc Eiric ef siþan, vas iarl at Norvegi 5 Hoconarfon. Þat vas cxxx. vetrum epter drap Eadmundar. enn m. epter burþ Criþtz at alþyþo tali.

VIII. <T>hesi ero noþn byscopa þeira es veriþ hafa a Iflandi utlender at sogo Teitz. Friþrec com i heiþni her. En þeser voro siþann. Biarnharþr enn bócvifi v. qr. 10 Colr fq qr. Hroþolþr xix. qr. Jæhan en irfki fq or. Biarnharþr xix. or. Heinrec ii. or. Enn qvomo her aþrer v. þeir ef byscopar qvoþosc vefa. Ornolfr oc Goþiscolcr. oc iii. Ermfkr Petrus oc Abraham oc Stephanus.

Grimr at Moffelli Svrtungflon toc lægsogo epter 15 Þorgeir. oc hafþi ii. Sumor. En þa fecc hann loþ til þes at Scapti Þoroddz fonr hefþi syftor son hanf af þvi at hann vas háfmæltr sialþr. Scapti hafþi Logfogo xxvii. sumor. Hann setti fimtar doms Log. oc þat at engi vegandi scylldi lyfa vig a hendr oþromi mani en 20 fer. En aþr voro her slic log of þat sem i Norvegi. A hanf dogom vrþo marger hoþþingiar oc rikismen seker eþa Landflotta of vig eþa barfmiþer af rikis socom hanf oc landfiorn. En hann andadisc a eno sama are oc Qlavþr en Digre fell Harallz fonr Goþroþarfonar 25 Biarnarfonar Harallzfonar ens Harfagra. xxx. vetrum siþar en Olavþr felli Trygvafonr. Þa toc Stein Þorgeftcz sonr Logfogo oc hafþi iii. svmor. Þa hafþi Þorkell Tiorvalfonr xx. sumor. þa hafþi Geller Bolvercf fonr ix. súmor. 30

2 Olavþr] -vur A, -fr B. 16 lov] lof B.
8 es] ed AB. qvoþosc] -dosc A, 18 sialvr] -fr B.
-þusc B. 25 Qlavþr] Olavþr B.